תלמוד מהו? — פועלים ומעסיקים

7. פועלים ומעסיקים

משנה. השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב. מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב – אינו רשאי לכופן. מקום שנהגו לזון – יזון, לספק במתיקה (תשופרים) – יספק, הכול כמנהג המדינה. מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו: צא שכור לנו פועלין. הלך ופסק להם מזונות. וכשבא אצל אביו, אמר לו: בני, אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב. אלא, עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם: על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא היה צריך לומר, הכול כמנהג המדינה.

גמרא. פשיטא (שלא יכול להכריח אותם להקדים או לאחר)! לא, צריכא: דטפא להו אאגרייהו. מהו דתימא, אמר להו: הא דטפאי לכו אאגרייכו – אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי, קא משמע לן דאמרו ליה: האי דטפת לן – אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא. (ששילם להם יותר. אם יגיד שעשה כך ע"מ כן, יוכלו לענות לו שעבור התשלום הנוסף עבדו יותר טוב.)(בבא מציעא פג.)

משנה. אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים – יש בו משום ביומו תתן שכרו (דברים כד, טו), ויש בו משום לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר (ויקרא יט, יג). אימתי – בזמן שתבעו; לא תבעו – אינו עובר עליו. המחהו אצל חנוני או אצל שולחני – אינו עובר עליו. שכיר בזמנו – נשבע ונוטל (שכרו), עבר זמנו – אינו נשבע ונוטל. אם יש עדים שתבעו (בזמנו) – הרי זה נשבע ונוטל..(בבא מציעא קיא.)

גמרא (על סמך המשנה דלעיל). שכיר בזמנו נשבע ונוטל וכו'. שכיר אמאי תקינו ליה רבנן למשתבע ושקיל? (דבר שאינו מקובל) – אמר רב יהודה אמר שמואל:.. תקנות קבועות שנו כאן. שבועה דבעל הבית היא ועקרוה רבנן לשבועה דבעל הבית ושדיוה אשכיר, משום כדי חייו דשכיר. – ומשום כדי חייו דשכיר מפסדנא ליה לבעל הבית? – בעל הבית גופיה ניחא ליה דמשתבע שכיר ושקיל, כי היכי דליתגרו ליה פועלים. – שכיר גופיה ניחא ליה דמשתבע בעל הבית ויפקע, כי היכי דליגרוהו! – בעל הבית על כרחיה אגר. – שכיר נמי בעל כרחיה איתגר! אלא, בעל הבית טרוד בפועלים הוא. – אי הכי ניתב ליה בלא שבועה! – כדי להפיס דעתו של בעל הבית. – וניתב ליה בעדים! – טריחא להו מילתא.(בבא מציעא קיב:)

תנו רבנן: שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד גייס וטרפה, ועמד אחד מהן והציל – הציל לאמצע, ואם אמר אני אציל לעצמי – הציל לעצמו. היכי דמי? אי דיכול להציל, אפילו סיפא נמי לאמצע!

ואי דלא יכול להציל, אפילו רישא נמי לעצמו! אמר רמי בר חמא: הכא בשותפין עסקינן, וכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו, אמר – פליג, לא אמר – לא פליג. רבא אמר: הכא בפועלין עסקינן, וכרב, דאמר רב: פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום, וכמה דלא הדר ביה כברשותיה דבעל הבית דמי, וכי הדר ביה טעמא אחרינא הוא, דכתיב: (ויקרא כ"ה, נה) כי לי בני ישראל עבדים, ולא עבדים לעבדים.(בבא קמא קטז:)

רבה בר בר חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא. שקל לגלימייהו, אתו אמרו לרב. אמר ליה: הב להו גלימייהו. – אמר ליה: דינא הכי? – אמר ליה: אין,(משלי ב' כ') למען תלך בדרך טובים. יהיב להו גלימייהו. אמרו ליה: עניי אנן, וטרחינן כולה יומא, וכפינן, ולית לן מידי. אמר ליה: זיל הב אגרייהו. – אמר ליה: דינא הכי? – אמר ליה: אין,(משלי ב' כ') וארחות צדיקים תשמר. (בבא מציעא פג.)